

ENSOM, LIDENDE OG GENIAL - BIOGRAFISKE FREMSTILLINGER AV DEN UNGE KNUT HAMSUN - EN RETORISK OG KRITISK STUDIE

ET SAMMENDRAG

av Knut Michelsen, UiO 2005

Med utgangspunkt i en av konklusjonene i Marianne Egeland's doktorgradsavhandling *Biografiens retorikk* (2001) har jeg tatt for meg fem litterære biografier fra 1929 og opp til i dag om dikteren Knut Hamsun med hovedvekt på tiden frem mot forfatterens litterære gjennombrudd på begynnelsen av 1890-tallet.

Biografene er Einar Skavlands *Knut Hamsun*, Tore Hamsuns *Knut Hamsun*, Robert Fergusons *Gåten Knut Hamsun*, Lars Frode Larsens *Den unge Hamsun* og *Radikaleren – Hamsun ved gjennombruddet* og Ingar Sletten Kolloens *Hamsun – Svermeren*.

Problemstillingen i avhandlingen er som følger: ”I hvilken grad er den unge Knut Hamsun i fem utvalgte biografier om ham, skildret som ensom, lidende og genial? Fins det biografiske skildringer som gir et annet bilde av den unge Hamsun? Hvor stammer eventuelt denne fremstillingsmåten eller dette ensom-lidende-genial- toposet eller ELG-toposet fra? Er det mulig å påvise litterære forbilder eller litterære tradisjoner?”

I avhandlingen tar jeg for meg forskningstradisjonen både når det gjelder Hamsun-forskningen og (et riss av) den biografiske forskningstradisjonen, med vekt på den norske. Jeg sier også litt om metodebruk og det teoretiske grunnlaget der retorikk, hermeneutikk og litt biografisk og psykoanalytisk teori inngår. I sammenfatningskapitlene forsøker jeg å gi svar på problemstillingen, som er todelt. Helt til slutt gjør jeg meg noen refleksjoner rundt konklusjonene.

Konklusjonen på problemstillingens første del åpner slik: ”Fremstillingen av den unge Knut Hamsun som ensom, lidende og genial er i stort monn en selv fremstilling, altså en fremstilling skapt av den unge Knut Hamsun selv. Denne innsikten kan tydelig først spores i Lars Frode Larsens første biografiske bind om den unge Knut Hamsun, *Den unge Hamsun*, fra 1998. Men Larsen bygger igjen på Jan Fr. Marstrand's doktorgradsarbeid fra 1982. Denne avhandlingen var imidlertid ikke tilgjengelig for et stort publikum før i 1993.

I stort monn er alle biografiene jeg har behandlet, i det minste preget av denne selv fremstillingen fra dikteren selv. Det vil si at Knut Hamsun i betydelig grad får komme til orde selv via sine tekster; enten de er mer eller mindre ren fiksjon eller selvbiografiske i form av romaner og noveller, eller som artikler, brev eller foredrag. Omfanget av parateksten ”rundt” Hamsuns forfatterskap er betydelig og bidrar vesentlig ikke bare til hvordan vi som lesere skal forstå verkene, men også verkene opphavsmann.”

Konklusjonen på problemstillingens andre del avsluttes slik: ”ELG-toposets litterære forbilder, særlig for Hamsuns vedkommende, knytter seg altså både til den bibelske og kristne tradisjon og til den muntlige og folkelige fortellertradisjonen i det norske bondesamfunnet, en fortellertradisjon som egentlig er middelalderisk europeisk fellesgods med røtter tilbake til antikken. Men Knut Hamsun vokste også opp med

og i en litterær biografisk tradisjon der forfattere med genistatus var knyttet til et særegent norsk politisk, nasjonsdannende prosjekt. Og helt til slutt, særlig på 1890-tallet, lot han seg begeistret ”innlemme” i en genidyrkende forfattermyte, særlig knyttet til tysk filosofisk tenkning med Friedrich Nietzsche som anfører.”

Avhandlingen avsluttes med følgende betraktninger: ”ELG-toposet eller fremstillingen av kunstneren som ensom, lidende og genial er ifølge Marianne Egeland en romantisk kunstnermyte hovedsakelig skapt på 1700-tallet, men med røtter helt tilbake til den retoriske tradisjonen i den greske og romerske antikken. Toposet er også dypt forbundet med den kristne forkynnertradisjonen fra middelalderen som tok opp i seg mye av den retoriske tradisjonen fra antikken.

Hvis Hamsun-biografiene (alle skrevet av menn og med en lang mannlig forskningstradisjon) er representative for andre dikterbiografier, kan det også virke som om den romantiske kunstnermyten er blitt vesentlig svekket de siste tiårene, akkurat som det mannlige poetokratiet. Fenomenet er ikke bare norsk, men opptrer i nesten alle vestlige moderne samfunn.

Spørsmålet blir da om den romantiske kunstnermyten er en ”mannsmyte” som står for fall i den vestlige verden og om dette har noe med feminiseringen av disse samfunnene å gjøre? Likevel er ELG-toposet antakelig så dypt forbundet med selve den kunstneriske skapelsesprosessen, at det antakelig alltid vil fremtre i en eller annen form i biografiske fremstillinger av kunstnere, mannlige eller kvinnelige.”

Knut Michelsen, Blindern, 25.10.2005.

E-post: knmich@online.no
